

PEDAGOJİ KÜTÜPHANELERİ VE PEDAGOJİK ENFORMASYON SERVİSLERİ

Yazan : D. J. Foskett

(Londra Üniversitesi Eğitim Enstitüsü)

Çeviren : Melâhat An'açan

Ank. Fen F. Kütüphane Müdürü

Kütüphanelerdeki enformasyon servislerinin inkişafına ait araştırma tetkik ve neşriyatın çoğu teknik ve ilmi kütüphaneleri ilgilendirir, çünkü bu nevi servislerin çalışmaya başladığı yer orasıdır. Yirminci asrın başından beri, sadece teşebbüslerin ve bunların hissedarlarının sayısını arttırmak için değil, aslında bir memleketin ve halkının refahı için esas şart sağlam bir ekonomi olduğundan ilmin endüstriye tatbikine daha büyük bir ehemmiyet verilmektedir; böyle bir ekonomi de iyi inkişaf etmiş modern bir endüstrinin mevcudiyetine bağlıdır. İlmın Endüstriye tatbiki, kütüphanelerin dokümantasyon ve enformasyon merkezleri haline gelmesini sağlamıştır.

Bununla beraber, sosyal ilimler sahasında, bu ilimlerin toplum için aynı ehemmiyeti haiz olduğu gayet açık olduğu halde, bir mukayese meydana gelmemiştir. İlmın ilerleyişi bize bulunduğumuz ortamı geniş ölçüde kontrol edebilme imkânını vermekte, fakat beşeri ilimlerde bugünkü siyasi vaziyet bilginin çok az olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bilginlerimiz madde- nin değişmesini ve atom enerjisini ortaya çıkararak eski insanların hayallerini tahakkuk ettirdiler, bununla beraber bu büyük keşifler bütün insanlığı tehlikeye koymaktadır. Sosyal ilimlerde bilginin artması ve araştırmaların ilerlemesine, teknoloji, tabii ve müspet ilimlerde olduğundan çok daha fazla ihtiyaç olduğu aşikârdır.

Kütüphanelerin ilmin ilerleyişine, hiçbir şeyin yerini tutamayacağı şekilde mühim iştiraki olmuştur, bununla beraber enformasyon servislerinin teşkilini icap ettiren vaziyetler aslında sosyal ilimler sahasında mevcut olduğu halde, bu sahada bu nevi bir rol oynamaya henüz başlamışlardır. Neşriyat çoğalmaktadır, araştırma yapanlar gruplar halinde çalışmaya hazır dırlar ve bundan meydana gelecek iş taksimi bilginin ilerlemesini kuvvetle sağlar; sosyal ilimlerle meşgul mütehasısların tabiatıyla kendilerine has metotlarla çalışmak zorunda olmalarına rağmen bugün istatistik sondajlar ve bir gayeye yöneltilmiş deneyler gibi ilmi metotlar kullanılır, sosyal ilimlerde kullanılan metotlar hissedilir derecede müspet ve tabii ilimler mütehasıslarının metotlarından ayırt edilir. Nihayet burada en ehemmiyetli faktör, pratik avantajlar elde edebilmek için araştırma neticelerini mümkün olduğu kadar ge-

nişlikle ve çabuklukla tanıtmak zarurettir, her ne kadar bazı bilginler bunun sırf saf araştırma veya bilmek merakı olduğunu söyleyebilirlerse de, bütün milletler onların keşiflerinden istifade etmek ve faydalı neticeler sağlamak için çalışmalarını takip etmek hakkına sahiptirler. Şüphesiz araştırma yapanların çoğu daha faydalı iş yapmayı son derece arzu ederler. Kendilerinden pratik meselelerin hallinin istenmesinden değil, lüzumlu kaynakların kendilerine verilmeyişinden şikâyetçidirler. «British Academy (1)» nin yeni tertip ettiği bir araştırma, meselâ İngiltere hükûmetinin İlmî ve Endüstriyel Araştırma Dairesi için 12 milyon liradan fazla masraf yaptığını göstermiştir (bu yekûn özel endüstri tarafından temin edilmiş krediye ilâve edilmiştir), buna karşılık beşeri ve sosyal ilimler sahasında İlmî ve Endüstriyel Araştırma Dairesi ile benzer vasıfta olan British Acedemy'nin, 50.000 lirası Atina İngiliz okulu için ayrılmış olan 60.000 liralık bir tahsisatı vardır. Demekki gayet az olan tahsisattan hiç olmazsa mümkün olduğu kadar iyi istifade edilebilmelidir. Sosyal ilimler mütehassıslarına hasredilmiş kütüphanelerdeki enformasyon servislerinin genişlemesi, gayretin heba olmaması ve aynı işlerin bir yeniden yapılmaması göz önünde tutularak buna oldukça büyük yardımda bulunabilir.

Pedagojik enformasyon servislerinin inkişafı; Enformasyon servislerinin inkişafına, pedagoji sahasında, sosyal ilimlerin diğer sahasında olduğundan daha fazla yer verildiği görülmektedir. Eğitim meselelerine ayrılmış neşriyat hayli kabarıktır: her sene bu mevzuu ele alan binlerce kitap ve monografi basılır, Unesco'nun neşrettiği Milletlerarası periyodikler listesi 3500 adet pedagojik derginin ismini verir. Amerika'da neşredilen «l'Education index» — içinde bazı istisnalar olmakla beraber sadece memlekette neşredilmiş periyodikler yer alır — her sene büyük bir cilt halinde çıkar. Bu yayınların büyük bir kısmının değeri pek az olabilir, fakat her türlü ilmî neşriyatın faydalı olabileceğini farzetmek lâzımdır. Her sahada mutlaka alakalı olmayan neşriyat mevcuttur ve kütüphaneciler bunların mevzularıyla olduğu gibi kıymetleriyle de meşgul olmağa mecbur değildirler: onlara kıymet biçmek bizzat okuyuculara aittir. Aslında hiçbir dürüst araştırmacı bir başkasıyla aynı olan çalışmayı bilerek neşretmeyeceğine göre, eğer yayma işi son derece titizlikle yapılırsa lüzumsuz neşriyat sayısı şüphesiz azalacaktır.

Araştırma sahası olduğu nisbette, pedagojinin müsbet ilimlerle sıkı bir bağı vardır. Pedagoji geniş ölçüde, bir asırdanberi kendi kendine çok daha ilmî bir vasıf kazanmış olan ve şimdi yalnız nazariyeye değil tam olarak deney ve gözleme dayanıyor farzedilen psikoloji üzerine kurulur.

(Bulletin de l'Unesco à l'intention des bibliothèques) Vol.: XVI No: 4 (1962)

1 — British Academy, Research in the humanities and the social sciences, Oxford University Press, 1961 (makale 298)

Pedagoji, psikolojinin içine aldığı çabuk ilerleyen bir ilim olan nörofizyoloji'ye ve dolayısıyla insan biyolojisine bağlıdır. Bu bağlar farklı dalların mütehasıslarının meselâ ilmi öğrenme devresinin ilerlemesi teorisine ve çevre bilime (cyberéntique) gösterdikleri iştirak sayesinde daha fazla ortaya çıkmıştır.

İlmi metotların kullanımındaki ayniyet ile gruplar halinde çalışmanın ilerlemesi umumiyetle beraber yürür: hakikatte, eğer pek çok insan bir çalışmaya iştirak ederlerse kullanılacak metodların mümkün olduğu ölçüde aynı olması zaruridir — seri halindeki verimin esas kaidesi budur. İstatistik metodların pedagojik gayelerle kullanımının en devamlı olduğu husus, muhtemelen zekâ testleridir, bu usuller uzun zamandanberi zaten tatbik edilmekte olup pek çok itirazlar doğurmuştur. Bununla beraber son çıkan eserler gerek birleşik Krallık ve Amerika'da ve gerekse Sovyet Rusya'daki en koyu partizanların ve muhaliflerin, aksi tezi savunanların araştırmaları ışığında kendi fikirlerini değiştirmeye hazır olduklarını göstermektedir, yeter ki ilmi enformasyon mübadelesi normal olarak ikame edilebilsin, «British Home Office Research Unit» hesabına «Wilkins» tarafından kontrollu eğitim müesseselerindeki erkek çocukların durumu hakkında yapılan çalışmalar, esas kaynaklar kâfi derecede bol ve inanılır oldukça, şahsi durumlarda bile, kat'iyet derecesi cesaret verici olan görüşlerin elde edilebileceğini gösterir. Gruplar halinde çalışma nünuneleri çoğaltılabilir; en çok bilinenler, geri kalmış memleketlerde okuma yazma bilmeyenlere karşı açılan mücadele kampanyası ve Amerika'da «Wertham», London School of Economicste «Himmelweit» in idare ettiği, çocuklar üzerinde televizyonun tesirlerine hasredilmiş çalışmalarıdır.

Araştırma neticelerinin tatbikinde esas nokta, pedagojinin ilim ve teknojiden ilham almasının bilhassa lâzım geldiğidir. Eğitimin, tesiri en fazla hissedilen bir ilerlemede olduğu bilhassa söylenebilir, çünkü bu tesir insanların çoğunu ilgilendirir ve herkesi de ilgilendirmelidir aslında. Az gelişmiş memleketlerde hükümet adamları, öğretimin umumleştirilmesini üzerinde durmaları lâzım gelen ilk gaye olarak düşünürler. Öğrencilerin kendi kendilerini yetiştirmelerine yarayan öğretici makinaların bir iki sene içinde yarattığı büyük alâka, bugün yeni teknik esasların nasıl bir gayetle benimsendiğini tam olarak gösterir, yeter ki bu esasların bir çok memleketin karşılaştığı en iptidai de olsa materyal ve yer yokluğunu, her zaman bilinen pedagojik metodlardan daha çok giderebileceğine hükmedilsin. Zaten öğretim sistemlerinin asırlardanberi mevcut olduğu ve nisbeten tatmin edici şartlarla çalışılan Avrupa'da bile, 1960 ta Milletlerarası Üniversiteler cemiyetinin tertiplemediği bir oturumda pek çok memlekette, eğer öğretim sistem-

lerinin gerilemesi değil ilerlemesi isteniyorsa (2) milli ekonomi kaynaklarının eğitime ayrılmış kısmının yetersiz olduğu ve bunun arttırılması lâzım geldiği neticesine varılmıştır.

Pedagoji Kütüphaneleri :

Pedagoji sahasında bugünkü durum, bir çok hususlarda, enformasyon servislerinin kurulmasına başlandığı sıralarda endüstriyel ilimler hususundaki duruma çok benzer, Şimdi pedagoji kütüphaneleri meselesine girip, bu kütüphanelere pedagojik enformasyon servislerinin tahsisi imkânını tetkik edeceğiz. Bu kütüphanelerin inkişafında ilerde takip edilecek gaye fikrimizce bu olmalı, bu yönde tedbir almazlarsa iştirakta kendilerine düşen rolü geniş ölçüde oynamak fırsatını kaçıracaklar ve kaçınmaları lâzım gelen tekrarlama çöğaltmayı istemiyerek sebep olacaklardır.

Pedagoji kütüphaneleri hakkında yapılacak bir tetkik şaşırtıcı bazı zıddiyetler ortaya koyar. Okuyucuları ile münasebetleri çok daha eski ve daha sıkıdır. İlk kütüphaneler araştırma ile olduğu kadar öğretimle birleşmiş durumda idiler, her kollej veya Üniversite, kuruluşlarından beri mevcut olan bir kütüphaneye sahip olmamıştır. Okul kütüphanelerinin orijininin pek yeni olduğu kabul edilebilir, bunun sebebi bizzat halk okullarının uzun öğretim tarihinde oldukça geç görünmesidir. Britanyadaki bazı «public Schools» lar gibi kuruluşları hayli eski olan okullar çok eski ve kıymetli koleksiyonlara sahiptirler. Halk kütüphaneleri bakımından, dünyadaki büyük hareketin pedagojik görünüşüne her zaman büyük bir ehemmiyet verilmiştir. Bazı öğretmen okulları (maalesef hepsi değil) uzun senelerdenberi iyi kütüphanelere sahiptirler. Buna karşılık endüstri sahasında, kütüphaneler çok yeni olup çoğunun kuruluşu 20. asra raslar.

Bununla beraber pedagoji kütüphaneleri ananevi bir yol takip etmeye, haber yaymaktan ziyade neşriyatı muhafaza ile meşgul olmaya meyyaldirler. Bunun için Avrupada kütüphanelerle enformasyon servisleri arasında çok bariz ve materyalin cinsi bakımından zıt bir ayrılış mevcuttur; Üniversite ve kollej kütüphanelerinin, halk kütüphanelerinin hepsinin okuyucuların yönetilmesi servislerinin ve enformasyon yayımının inkişafına iştirak ettikleri Birleşik Krallıkta bu ayrılış pek o kadar belirli ve umumi değildir. Bu nevi servisleri en basit şekilde temin eden sistem, eserlerle doğrudan temas sistemi, ilk önce «İngiltere'de» tatbik edilmiştir. Fakat şimdi maalesef öyle görünüyor ki, Avrupanın tatbik ettiği usul Britanyada tatbik edi-

2 — Association internationale des universités. Quelques aspects économiques du développement de l'éducation en Europe. Compte rendu d'un colloque tenu en juillet 1960, Paris 1961.

lenden daha yaygın olacak, fakat bu geçici bir vaziyet olacaktır, zira enformasyon servisleri kütüphane olmadan çalışamayacakları gibi mevcut dahi olamazlar.

Pedagoji kütüphaneleri iki önemli noktada bilhassa avantajlı durumdadırlar. Bir taraftan açık olarak ifade edilen ihtiyaçları cevaplandırmak için kurulmuşlardır, öyle ki enformasyon servislerinin inkişafını okuyucularının dayanağına berrcludurlar. Diğer taraftan pek çok endüstri kütüphanelerinin sadece hususi mahiyette bazı eserleri, bir bürosu ve dergiler için birkaç klâsörü bulunduğu halde, pedagoji kütüphaneleri lüzumlu esasları havi zengin, bol miktarda kitap ve periyodik koleksiyonlarına sahiptirler. Fonlarının zenginliği ve uzun zamandanberi onları muayyen bir okuyucu grubuna bağlayan bağlar bilhassa müsait bir temel teşkil ederler, bundanda personelleri, memleketin öğretim sisteminin inkişafına iştirak etmek bakımından ilerde faydalanabileceklerdir.

Yeni Dokümantasyon metotları.

Bu gün lüzumlu olan husus, eserlerden istifadeyi mümkün olduğu kadar tesirli hale getirecek yeni ve dinamik dokümantasyon metodları kullanmaktır. İlmi dokümantasyonla meşgul mütehasısların tecrübeleri bu hususta bize, sadece kullanılacak tekniğin ne olduğunu değil, kaçınılacak hataların neler olduğunu gösterebilir.

Enformasyon yayım esas vasıtalarından birisi şüphesiz analitik hülâsalar mecmuasıdır; fakat pedagoji sahasında henüz bu nevi umumi bir mecmua mevcut değildir ve öyle görünüyorki bu muazzam boşluğu doldurmak yapılacak işlerin başında gelmelidir. Unesco'nun neşrettiği «La Revue analytique de l'éducation» sadece en son yazılmış makalelerin hülâsasını değil, şu veya bu mevzu'ya hasredilmiş son çıkan eserlerin analizini ihtiva eder; şüphesiz bu analizler faydalıdır, fakat terimin alışılmış manasında analitik hülâsalar değildirler. Les Indian education abstracts buna iyi bir örnek teşkil eder, fakat burada da Hindistan dışında neşredilmiş makalelerin sadece az bir kısmının analizi yapılmıştır. Cenevre Milletlerarası Eğitim Bürosunun neşrettiği «La Bibliographie pédagogique annuelle» bir analitik hülâsalar umumi mecmuasının değeri hakkında iyi bir fikir verir. Asıl bibliyografyalar ekseriya index'e kıymet verirler: «l'Education index» 1929 ve «British Education index» 1954 yılından başlar. Bazan, sosyal ilimlere ait neşriyatın analitik hülâsasını hazırlamanın doğru olmadığı fikrine sahip olunur, çünkü bu nevi neşriyat geniş ölçüde fikir ve düşüncelerin ifadesinden ibarettir, halbuki analitik hülâsalar ancak hadiselerin esaslarını izah etmelidir. Bununla beraber bu görüşe, edinilen bazı tecrübelerle itiraz edilebilir. Meselâ her iki-side fikirlerin ifadesine geniş yer veren ve bir pedagoji kısmını da içine alan

«Sociological abstracts ve «Psychological abstracts» adlı iki mecmuada mükemmel analitik hülâsalar yer alır. Bir zamandanberi «British Council» in çıkardığı «English teaching abstracts» daha hususi sahaya ait olup bir başka misal teşkil eder.

Londra «National Foundation for Educational Research (NFER)» mühim dokümantasyon çalışmalarına başlamıştır. Profesörlerin ve teknik kolejlerin kütüphanecilerinin iştirakiyle, teknik öğretime ait neşriyatın analizini yapan «Technical education abstracts» adında bir periyodik yayınlar, Aynı zamanda, gayesi üniversite tezlerinin hülâsasını yapmak olan milletlerarası bir çalışmaya da iştirak eder, fakat bu yayma işi şimdiye kadar sınırlı olmuştur. Bazı tez hülâsaları (NFER) in öğretim üyelerinin ihtiyaçlarına uygun bir tarzda yeni araştırma neticelerini bilhassa göstermeye hasredilen ve zaman zaman belli bir mevzu hakkında bibliyografyaları ihtiva eden Educational Research dergisinde çıkar.

Londra Üniversitesi Eğitim Enstitüsü neşriyatı olan «Education Libraries bulletin» daha mütevazî şekilde kütüphanecilerin hizmetinde olan buna benzer bir servis temin etmeye çalışır. Meselâ, Birmingham Enstitüsü Öğrencilerinin hizmetinde olan okul kütüphaneleri hakkında çalışmalar yayınladı ve bu arada Londra Enstitüsü araştırma kütüphanecisi muntazaman yeni neşriyatla alâkalı olarak «Okuyuculara nasihatlar» kaleme almaktadır.

Pekçok memlekette bugün pedagoji dokümantasyonu teşkili işiyle meşgul olunuyor, öyle görünüyor ki bu mevzuda milletlerarası ölçüde münakaşalar yapılması elzem olur, nasıl ki tabii ve müspet ilimler mevzuundaki analitik hülâsaların müzakerelerine tahsis edilen Unesco'nun tertip ettiği iki konferans yapılmaktadır. Böylece milletlerarası bir işbirliği halen yapılmamakta olan fuzuli çalışmayı ve tekerrürleri şüphesiz geniş ölçüde, önleyebilir. Unesco Milletlerarası sosyal ilimler bibliyografyalarını teşkil ederek sosyal ilimlerin bütünü için nasıl teşebbüslerde bulundu ise aynı şekilde gayretini bu sahada da gösterebilir. Avrupa konseyine iştirak eden milletler, «pedagoji dokümantasyonu ve enformasyonu» hakkında Pariste 1958 de Institut Pédagogique National (I.P.N.) in tertip ettiği konferans sonunda kendi aralarında zaten işbirliğine başlamışlardır. I.P.N. bütün bir seri neşriyat yaparak misali kendisi verir; bu neşriyat arasında bilhassa, dokümantasyon da dahil, belli sahalardaki son çalışmalar hakkındaki etüdleri içine alan «Dossiers documentaires» yer alır.

Halledilmesi acele olan mesele tasnif meselesidir. Mevcut umumî sistemlerden birisinin pedagoji dokümantasyonuna tatbiki imkânını tetkik eden uzmanlardan hiçbirisi ciddi olarak bir hal yolu tayin edememişlerdir.

Sadece Bibliyographic Classification'un modern bir karakteri vardır, esasında sağlam olan yapısı, en karışık olan mevzuları katiyetle tayin edebilme için mümkün olduğu kadar supl bir sistem kullanmaları icap eden dokümantalislerin ihtiyaçlarını tam olarak karşılamada onu yetersiz kılar. Unesco'nun Eğitim Dairesi Enformasyon Merkezinin, bu esas meselenin etüdü için yapmış olduğu anlaşmanın neticesiz kalması çok üzüntü vericidir.

Barbara Kyle (4) nin sosyal ilimlerin bütününe ait esas çalışmaların büyük bir kısmını verimli olarak yürütmesi memnuluk vericidir. Kyle Classification for the social sciences, hususi bir sahaya ait tafsilatlı bir tasnif sistemi arzu edenlere mühim hizmetler görür, fakat henüz tamamlanmış değildir, bitirilmesi için lüzumlu çarelere başvurulması gerekmektedir.

Pedagoji sahasının bir bölümü tafsilâtıyla etüd edilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri Eğitim Dairesi «National Defense Education Act.» X (5) adı altında pedagoji dokümantasyonu servisleri hakkında bir araştırma programı ortaya koydu, bu program çerçevesinde Maurice Tauber, Eğitim araçlarına (6) ait dokümantasyon meselesini derinliğine bir imtihana tâbi tuttu. Tauber'in bu nevi ilk Amerikan sistemlerinden biri olan küçük yüzeyle (fesata) bir tasnifi kabul etmesi ve böylece aynı sistemi bulmuş olan Barbara Kyle ile birleşmesi enteresandır.

Unesco Eğitim Dairesi Enformasyon merkezi gibi teşekküllerin bu mevzuda faydası aşikârdır. Unesco'nun yardımıyla Hindistan ve Pakistan gibi geri kalmış memleketlerde Dokümantasyon merkezleri kurulmasını teşvik etmekte, öyleki hattâ bugün bu memleketler daha ilerlemiş memleketlerin ilham alabileceği bir numune teşkil etmektedirler. Eğitim sadece bir etüd sahası değildir, bütün diğer çalışmaların da aslıdır, çünkü vazifesini ifa etmediği takdirde ne ilim ne teknik ve ne de milli huzur mevcuttur. Bunun içindir ki öğretmenlerin ve eğitimle meşgul olanların pedagojik araştırmaya neticelerinden çabuk ve kolaylıkla haberdar olmaları zaruridir. Netice olarak, araştırma yapanların ve zaten çok sınırlı olan kaynaklarımızın zaman kaybına meydan vermemek için, kütüphanelerin ve dokümantasyon merkezlerinin teşkil ettiği haberleşme yollarını bilhassa inkişaf ettirmek lâzımdır.

-
- 4 Towards a classification for social science literature. American Documentation, Vol. 9 No: 3,1958, P. 168 — 183.
 - 5 Dafoe, D.M. Determining needs for educational information. School life, Vol: 44, No: 2, 1961, P. 11 — 13
 - 6 Tauber, M.F.; Lilley, O.L. Feasibility study regarding the establishment of an educational media research information service. New York, Columbia University, School of Library Service, 1960.